

doi:10.5559/di.21.4.07

TKO JE POPULARAN U RANOJ ADOLESCENCIJI? POVEZANOST PERCIPIRANE POPULARNOSTI SA SPOLOM I USAMLJENOSTI

Vanja PUTAREK, Gordana KERESTEŠ
Filozofski fakultet, Zagreb

UDK: 159.922.84

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 24. 7. 2012.

Rad se temelji na diplomskom radu prve autorice, izrađenom pod mentorstvom druge autorice, i dio je znanstvenoga projekta *Ličnost roditelja i roditeljstvo tijekom tranzicije djeteta u adolescenciju*, koji se provodi uz potporu MZOŠ RH (130-1301683-1400).

U novije vrijeme istraživači ističu potrebu za razlikovanjem popularnosti adolescenata definirane afektivnom sociometrijom od tzv. percipirane popularnosti. Određivanje percipirane popularnosti provodi se prosudbenom sociometrijom, u kojoj se od pojedinca traži izravna procjena popularnosti ostalih članova određene grupe. Dok o prediktorima i korelatima konvencionalne sociometrijske popularnosti postoje brojna istraživanja, činitelji povezani s percipiranom popularnosti slabo su istraženi. Stoga je cilj ovog istraživanja bio utvrditi povezanost percipirane popularnosti sa spolom procjenjivača i procjenjivane osobe te usamljenošću u ranoj adolescenciji. U istraživanju je sudjelovalo 290 učenika šestih i sedmih razreda osnovne škole. Podaci su prikupljeni Sociometrijskim upitnikom percipirane popularnosti i UCLA skalom usamljenosti (Verzija 3). Pokazalo se da mladići procjenjuju druge mladiće popularnijima nego djevojke, a djevojke procjenjuju druge djevojke popularnijima nego mladiće. Takva spolna pristranost puno je izraženija u skupini mladića. Nisko popularni učenici obaju spolova bili su usamljeniji od srednjepopularnih i visokopopularnih učenika, a između srednjepopularnih i visokopopularnih nije bilo razlike u usamljenosti. Spol se nije pokazao moderatorom odnosa između percipirane popularnosti i usamljenosti. Dobiveni rezultati mogu pomoći u prevenciji emocionalnih i ponašajnih problema povezanih s poteškoćama u međuljudskim odnosima.

Ključne riječi: percipirana popularnost, rana adolescencija, spolne razlike, usamljenost

Vanja Putarek, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu,
Odsjek za psihologiju, I. Lučića 3, 10 000 Zagreb, Hrvatska.
E-mail: vputarek@ffzg.hr

UVOD

Socijalni status je multidimenzionalni konstrukt koji se definira na razne načine (Lease i sur., 2002.). Prva perspektiva temelji se na klasičnom sociometrijskom pristupu, kojim se položaj pojedinca u vršnjačkoj grupi određuje stupnjem njegove prihvaćenosti među članovima te vršnjačke grupe. Najčešći način određivanja sociometrijskoga socijalnog statusa jest nominacijama, odnosno tehnikom imenovanja vršnjaka prema određenim kriterijima (Poulin i Dishion, 2008.). Kriterije možemo podijeliti na općenite ("Koga najviše voliš?", "Tko ti se najviše sviđa?") i situacijski specifične ("S kime se voliš igrati?", "S kim bi želio sjediti u klupi?"). Općeniti kriteriji naglašavaju afektivnu komponentu socijalnih odnosa, a situacijski specifični funkcionalnu komponentu. Istraživanja su pokazala da u predadolescentskoj i adolescentskoj dobi općeniti kriterij postaje primjeren za procjenu sociometrijskoga socijalnog statusa, jer u toj dobi djeca počinju shvaćati općenite i apstraktne koncepte, pa tako i koncept (ne)sviđanja. Međutim, metaanalizom Jianga i Cillessena (2005.; prema Poulin i Dishion, 2008.) utvrđeno je da odabir kriterija ne mijenja položaj pojedinca u vršnjačkoj grupi. Najčešći kriterij koji se rabi u istraživanjima jest općenit kriterij (ne)sviđanja (Maassen i sur., 2005.). Takav sociometrijski pristup zove se afektivnom sociometrijom, jer se od pojedinca traži da iskaže svoju emocionalnu naklonost prema članovima određene grupe (Babad, 2001.). Koristeći se nominacijama sviđanja i nesviđanja, istraživači mogu odrediti položaj sudionika na dvjema dimenzijama. Oduzimanjem broja nominacija sviđanja i nesviđanja razlikujemo djecu i adolescente na dimenziji socijalne preferencije, a njihovim zbrajanjem na dimenziji socijalnog utjecaja (Košir i Pečjak, 2005.). Kombiniranjem standardiziranih rezultata na navedenim dvjema dimenzijama dobivamo pet sociometrijskih kategorija. Točnije, popularna djeca i adolescenti dobivaju više nominacija sviđanja nego nesviđanja, dok je kod odbačene djece obrazac suprotan. Kontroverzni pojedinci dobivaju velik broj nominacija i sviđanja i nesviđanja, a zanemareni malen broj obiju vrsta nominacija. Prosječnu kategoriju čine djeca i adolescenti s prosječnim brojem nominacija sviđanja i nesviđanja.

Obilježja sociometrijski popularnih pojedinaca jesu druželjubivost, neagresivnost, razvijene socijalne i komunikacijske vještine te kognitivne sposobnosti, dok su odbačeni pojedinci agresivni, lošijega školskog uspjeha, neodgovorni i niskoga samopoštovanja (de Bruyn i van den Boom, 2005.). Prema Babad (2001.), sociometrijska popularnost razlikuje se od prijateljstava, koja podrazumijevaju dijadične i uzajamne odabire između pojedinaca. Pojedinci sociometrijski kategorizirani

kao odbačeni također uspostavljaju prijateljstva i zadovoljni su njima.

U zadnje vrijeme istraživači razlikuju sociometrijsku popularnost od percipirane popularnosti, koja predstavlja drugi pogled na socijalni status. Pokazalo se da adolescenti percipiraju i shvaćaju popularnost na drugačiji način nego što su istraživači pretpostavili definirajući sociometrijski određeno vršnjačko prihvaćanje kao popularnost. Naime, skupina adolescenata koje vršnjaci percipiraju popularnima jest heterogena i sadrži pojedince koji iskazuju prosocijalna ponašanja, ali i pojedince koje karakterizira makijavelistički sklop osobina, poput agresivnosti, manipulativnosti, socijalne dominacije, težnje za središnjim položajem unutar grupe, moći i utjecajem (Mayeux, 2011.). Razlikovanje sociometrijske i percipirane popularnosti objašnjava paradoks povezanosti visokoga socijalnog statusa i agresivnosti. Točnije, agresivnim ponašanjima, osobito odnosnom agresijom, adolescenti ostvaruju i štite kontrolu, moć i utjecaj nad vršnjacima, čime postižu percipiranu popularnost, ali smanjuju stupanj sviđanja i osobnu privlačnost drugim pojedincima, odnosno sociometrijsku popularnost (Cillessen i Mayeux, 2004.).

U skladu s navedenim nalazima istraživanja jesu i stereotipi adolescenata o popularnim vršnjacima koji sadrže negativne i pozitivne elemente, ovisno o popularnosti procjenjivača (Closson, 2009.). Popularni mladići i djevojke opisuju popularne vršnjake kao zabavne, druželjubive i socijalno istaknute. Također, mladići opisuju popularne mladiće kao sportske tipove, a djevojke opisuju popularne djevojke kao tjelesno atraktivne. S druge strane, nepopularni i srednje popularni mladići i djevojke opisuju popularne vršnjake kao nepristojne, zlobne, prkosne, umišljene i manipulativne. Moguće objašnjenje negativnih stereotipa jest ljubomora nepopularnih i srednje popularnih vršnjaka zbog romantičnih veza koje uspostavljaju popularni vršnjaci (Mayeux, 2011.). Također, istraživanja pokazuju da nepopularni i srednje popularni vršnjaci žele poboljšati svoj socijalni položaj priključujući se popularnim vršnjacima, koji ih odbijaju kao nepoželjne članove grupe. Zato se njihova srdžba prema popularnim vršnjacima povećava, što se odražava u negativnim stereotipima o popularnosti (LaFontana i Cillessen, 1999.).

Percipirana popularnost određuje se na temelju prosudbene sociometrijske tehnike, koja se razlikuje od afektivne sociometrije upotrijebljene u uobičajenim sociometrijskim istraživanjima jer istražuje popularnost iz perspektive djece i adolescenata (Babad, 2001.). Primjena afektivne sociometrijske tehnike zahtijeva od sudionika iznošenje subjektivnih osjećaja o vršnjacima, dok prosudbena sociometrija podrazumijeva po-

ložaj procjenjivača kao objektivnoga suca koji izravno iznosi svoje prosudbe o popularnosti vršnjaka. Točnije, dok u afektivnoj sociometriji pojedinci odgovaraju na pitanja o tome tko im se od pripadnika određene grupe (najčešće školski razred) osobno sviđa ili/i ne sviđa, u prosudbenoj sociometriji odgovaraju na pitanje: "Tko je popularan / nepopularan?" Time istraživači izbjegavaju definiranje popularnosti i prepuštaju sudionicima istraživanja da sami procijene popularnost vršnjaka u skladu s vlastitim implicitnim teorijama o popularnosti. Ovakve izravne procjene popularnosti mogu se, kao i u afektivnoj sociometriji, prikupiti na dva načina: (1) postupkom nominiranja, u kojem vršnjaci imenuju najpopularnije, a katkad i najmanje popularne, vršnjake i (2) postupkom skalnih procjena, u kojem na numeričkoj skali određenog raspona procjenjuju stupanj popularnosti svakoga člana grupe kojoj i sami pripadaju.

Želja za postizanjem popularnosti najizraženija je u razdoblju rane adolescencije (LaFontana i Cillessen, 1999.). U tom razdoblju, koje traje od 11. do 14. godine (Keresteš i sur., 2010.), mladi se povezuju u klike i klape koje imaju čvršću hijerarhijsku strukturu nego dječje grupe (Lease i sur., 2002.). Takvom stratifikacijom pitanje vodstva i socijalne dominacije postaje istaknuto. Zato se u adolescenciji povezanost sociometrijske i percipirane popularnosti smanjuje otprilike sa 0,70 u 10. godini na 0,30 kod mladića i -0,20 kod djevojaka nakon četiri godine (Lansford i sur., 2009.). Naime, u djetinjstvu djeca provode vrijeme u manjim grupama. Članove odabiru na temelju instrumentalnih kriterija, poput dopadljivosti pojedinaca kao partnera za igru i razmjenu igračkica. Provodeći više vremena s vršnjacima u školi i izvannastavnim aktivnostima, mladi pokušavaju biti viđeni, utjecajni i cijenjeni, što nije nužno povezano s prihvaćenošću i dopadljivošću među vršnjacima (Berk, 2008.). Navedena negativna korelacija između dva oblika popularnosti kod djevojaka može se objasniti utemeljenošću njihova pojma o sebi na socijalnim odnosima i položaju u vršnjačkoj grupi, što rezultira pokušajima postizanja popularnosti usprkos mogućoj vršnjačkoj nenaklonosti (Eder, 1985.). Uz to, djevojke češće primjenjuju odnosnu agresiju kako bi postigle i zadržale popularnost nego mladići, koji se oslanjaju na prijateljska i prosocijalna ponašanja (Cillessen i Mayeux, 2004.).

Zbog spolne segregacije u ranoj adolescenciji (Lacković-Grgin, 2006.) mladi češće odabiru kao popularne vršnjake one istoga spola nego vršnjake suprotnoga spola (Card i sur., 2005.). Nadalje, procjene djevojaka o popularnosti vršnjaka više se slažu s ukupnom procjenom popularnosti tih vršnjaka koju donose ostali učenici iz razreda nego s procjenama koje daju

mladići (LaFontana i Cillessen, 1999.). Moguće je da zbog važnosti socijalnih odnosa u životu djevojaka i žena one imaju složenije stereotype o popularnosti koje rabe za procjenu socijalnoga statusa vršnjaka. Spolne razlike u sociometrijskoj popularnosti dobro su istražene, dok su spolne razlike u percipiranoj popularnosti rijetko proučavane. U manjem broju istraživanja dobiveni su nedosljedni rezultati. Dijkstra i sur. (2010.) nisu pronašli spolne razlike u percipiranoj popularnosti, dok su u istraživanjima Puckett i sur. (2008.) te Cillessena i Mayeux (2004.) djevojke bile popularnije od mladića. Kako bismo provjerili spolne razlike u percipiranoj popularnosti, u ovom radu ispitat ćemo razlike u procjeni popularnosti vršnjaka ovisno o spolu procjenjivača i procjenjivane osobe. Pretpostavljamo da će mladići i djevojke u ranoj adolescenciji procijeniti vršnjake istoga spola popularnijima nego vršnjake suprotnoga spola. U skladu s tim očekujemo da neće biti razlike u ukupnoj popularnosti djevojaka i mladića, jer će istospolne preferencije prilikom procjenjivanja popularnosti rezultirati uravnoteženjem popularnosti mladića i djevojaka na cijelom uzorku.

Ostvarivanje popularnosti povezano je s višim samopoštovanjem adolescenata (de Bruyn i van den Boom, 2005.), većom socijalnom samoefikasnošću i socijalnom inteligencijom zbog efikasne primjene manipulativnih ponašanja (Puckett i sur., 2008.). Međutim, odnos popularnosti s drugim varijablama, osobito percipirane popularnosti, treba dodatno istražiti kako bi se povećalo razumijevanje toga vrlo važnoga konstrukta u socijalnom i emocionalnom životu adolescenata.

Varijabla čiji odnos s percipiranom popularnosti privlači znatnu istraživačku pažnju jest usamljenost. Peplau i Perlman (1982.) definiraju usamljenost kao neugodan doživljaj koji se javlja zbog nesklada između željene i trenutačne kvalitete ili kvantitete socijalnih odnosa. Istraživanja pokazuju da nezadovoljstvo kvalitetom socijalnih odnosa ima značajniji doprinos razini usamljenosti nego nezadovoljstvo kvantitetom socijalnih odnosa (Heinrich i Gullone, 2006.).

Postoje dva konceptualno različita pristupa mjerenju usamljenosti (Nekić, 2006.). Prema jednodimenzionalnom pristupu, usamljenost je jedinstven konstrukt i kao takav može se zahvatiti globalnom mjerom. Najčešće rabljena skala unutar toga pristupa, i u istraživanjima usamljenosti općenito, jest UCLA skala usamljenosti (*University of California at Los Angeles Loneliness Scale*; Russell, 1996.). Međutim, brojna istraživanja nisu potvrdila jednofaktorsku strukturu ove skale, pa je razvijena skraćena verzija UCLA skale usamljenosti, koju su konstruirali Allen i Oshagan 1995. godine, a na hrvatski jezik preveli Lacković-Grgin, Penezić i Nekić (2002.). Njezina jed-

nofaktorska struktura pokazala se invarijantnom na različitim uzorcima.

Danas prevladava drugo shvaćanje, prema kojem je usamljenost multidimenzionalni konstrukt čije je facete prvotno odredio Weiss (1973.). Po njegovu mišljenju, postoji socijalna usamljenost, do koje dolazi zbog socijalne neuključenosti, i emocionalna usamljenost, koja znači odsutnost pouzdane figure privrženosti. Kasniji istraživači nastavili su proučavati usamljenost na temeljima Weissove (1973.) kategorizacije. Tako DiTommaso i Spinner (1997.) dijele emocionalnu usamljenost na usamljenost povezanu s obiteljskim i romantičnim odnosima, dok Lasgaard i sur. (2011.) na uzorku adolescenata pronalaze i usamljenost vezanu uz odnose s vršnjacima, što potvrđuje važnost vršnjaka u životu adolescenata.

Usamljenost je univerzalan ljudski doživljaj koji se javlja u svim dobnim skupinama, iako je desetljećima prevladavalo mišljenje da se ne pojavljuje prije adolescencije (Heinrich i Gullone, 2006.). Međutim, usamljenost je najizraženija u preadolescenciji i adolescenciji, što se objašnjava velikim promjenama koje obilježavaju ta prijelazna razvojna razdoblja (Medved i Keresteš, 2011.). Točnije, razvojem apstraktnoga mišljenja, koje uključuje razmišljanje o mogućem i idealnom životu, adolescenti zamišljaju savršene socijalne odnose, pa postaju osjetljivi na nedostatke u kvaliteti i kvantiteti trenutanih odnosa (Berk, 2008.). Težnja za autonomijom, provođenje više vremena s vršnjacima nego s obitelji, izraženo socijalno uspoređivanje, izgradnja identiteta i uključivanje psiholoških obilježja, a ne samo tjelesnih atributa u pojam o sebi, procesi su koji se odvijaju u adolescenciji i imaju važne implikacije na emocionalni i socijalni razvoj adolescenata, uključujući i doživljaj usamljenosti (Heinrich i Gullone, 2006.).

Osim dobnih razlika u usamljenosti, istraživači su proučavali i spolne razlike. Prema Heinrich i Gullone (2006.), spolne razlike u usamljenosti nisu prisutne u djetinjstvu i nisu pronađene u 50% istraživanja s adolescentima. Kada su razlike pronađene, ponekad upućuju na veću usamljenost djevojaka, a u drugim slučajevima na veću razinu usamljenosti kod mladića. Moguće objašnjenje nedosljednosti ovih rezultata jest djelovanje artefakta metode procjene usamljenosti (Heinrich i Gullone, 2006.). Budući da mladići teže priznaju da su usamljeni, upotrebom skala u kojima se spominje pojam "usamljenost" mladići postižu rezultate koji upućuju na manju usamljenost nego prilikom upotrebe skala koje ne rabe riječ "usamljenost" u nazivu skale, uputi ili česticama, poput UCLA skale usamljenosti. Rezultati istraživanja Medved i Keresteš (2011.), koje je provedeno na mladima u ranoj adoles-

cenciji uz upotrebu skraćene verzije UCLA skale usamljenosti, podržavaju ovakvo tumačenje, jer je utvrđena veća usamljenost mladića nego djevojaka. Budući da u našem istraživanju također rabimo UCLA skalu usamljenosti, očekujemo da će mladići biti usamljeniji od djevojaka.

Ranijim istraživanjima utvrđeni su brojni korelati usamljenosti. Primjerice, usamljenost je povezana sa sramežljivosti i pesimizmom, neuroticizmom, manjom savjesnosti i ugodnosti, nižim samopoštovanjem i depresijom (Cacioppo i Hawkley, 2009.). Također, povezanost sociometrijskoga socijalnog statusa i usamljenosti potvrđena je u većem broju istraživanja, koja pokazuju da su djeca niskoga sociometrijskog statusa usamljenija od djece visokoga sociometrijskog statusa (Asher i Paquette, 2003.). Osobito su usamljena odbačena djeca, pri čemu su odbačena/povučena djeca usamljenija od odbačene/agresivne djece, jer su izložena viktimizaciji agresivnih vršnjaka. Medved i Keresteš (2011.) utvrdile su da je povezanost sociometrijskoga statusa i usamljenosti različita za mladiće i djevojke. Dok su mladići boljšega sociometrijskog statusa, odnosno prihvaćeniji od vršnjaka, izvijestili o manjoj usamljenosti od mladića lošijega sociometrijskog statusa, djevojke boljšega sociometrijskog statusa osjećale su se usamljenijima od djevojaka lošijega sociometrijskog statusa.

Na temelju navedenih podataka postavlja se pitanje o odnosu između percipirane popularnosti i usamljenosti, koje dosad nije razmotreno. U istraživanju Teunissen i sur. (2011.) pronađena je veza između percipirane popularnosti i depresivnih simptoma. Budući da je usamljenost povezana sa sociometrijskim socijalnim statusom i depresijom, koja je pak povezana s percipiranom popularnosti, korisno bi bilo istražiti odnos između percipirane popularnosti i usamljenosti, što je jedan od ciljeva ovog istraživanja. Prilikom proučavanja tog odnosa ispitat ćemo djelovanje spola kao mogućega modera-tora. Budući da je djevojkama socijalni status važniji nego mladićima (LaFontana i Cillessen, 1999.) te svoj identitet u većoj mjeri nego mladići temelje na odnosima s drugima (Suitor i sur., 2001.), očekujemo da će niska popularnost djevojaka biti jače povezana s usamljenosti nego niska popularnost mladića.

Unatoč važnosti vršnjaka u životu predadolescenata i adolescenata, istraživači su tek u zadnjem desetljeću proširili razumijevanje socijalnoga svijeta mladih proučavanjem percipirane popularnosti. Stoga je cilj ovog istraživanja utvrditi povezanost percipirane popularnosti sa spolom procjenjivača i procjenjivane osobe te usamljenošću u ranoj adolescenciji. Na temelju provedenih istraživanja očekujemo da će mladići

i djevojke vršnjake istoga spola procijeniti popularnijima nego vršnjake suprotnoga spola. Međutim, u cijelom uzorku ne očekujemo razlike u popularnosti mladića i djevojaka. Nadalje, pretpostavljamo da će mladići i djevojke niske percipirane popularnosti izvijestiti o najvećoj, a oni visoke percipirane popularnosti o najmanjoj usamljenosti. Pretpostavljamo također da će veza usamljenosti i popularnosti biti izraženija kod djevojaka nego kod mladića. Naposljetku, budući da smo usamljenost mjerili UCLA skalom usamljenosti (Russell, 1996.), u kojoj se riječ "usamljenost" ne pojavljuje izravno u nazivu skale, uputi ili u česticama, očekujemo da će mladići izvijestiti o većoj usamljenosti od djevojaka.

METODOLOGIJA

Ispitanici

U istraživanju je sudjelovalo 290 učenika 6. i 7. razreda dviju osnovnih škola iz Varaždinske županije. Učenika 6. razreda bilo je 141 (48,6%), a učenika 7. razreda 149 (51,4%). Prosječna dob učenika iznosila je 12,9 godina (SD=0,617, raspon od 11,33 do 14,33). U uzorku je bilo 152 (52,4%) mladića i 138 (47,6%) djevojaka te je njihov broj bio ujednačen u oba razreda ($\chi^2_{(1,290)}=0,243$; $p>0,05$).

Mjerni instrumenti

Percipirana popularnost

Za mjerenje percipirane popularnosti primijenjena je prosudbena sociometrijska tehnika skalnih procjena. Zadatak učenika bio je procijeniti za svakog učenika iz razrednog odjeljenja na petostupanjskoj ljestvici od 1 (uopće nije popularan / popularna) do 5 (jako je popularan / popularna) koliko je popularan. Imena učenika koji nisu sudjelovali u istraživanju nisu se nalazila na listi. Učenici su dobili uputu da ne procjenjuju vlastitu popularnost, a ako su to učinili, samoprocjena popularnosti nije uzeta u obzir. Prema Maassenu i sur. (2005.), tehnikom skalnih procjena dobivamo procjenu popularnosti svih ciljnih sudionika, lakše je primjenjiva, osobito kod djece i manjega broja sudionika, a procjene su stabilnije nego procjene dobivene tehnikom nominacija. Osim toga, nominacijama se traži procjena najčešće triju osoba koje su najviše ili najmanje popularne, čime se dobiva podatak o ekstremnim skupinama i većina sudionika nije nominirana. Prilikom procjene popularnosti tehnikom skalnih procjena nisu potrebne procjene nepopularnosti, što je etički prihvatljivo. Popularnost smo izračunali tako da smo zbrojili vršnjačke procjene popularnosti za svakoga pojedinca i dobiveni zbroj podijelili brojem procjenivača. Prosječna popularnost na našem cijelom uzorku iznosi-

la je 3,11 (SD=0,851). Rezultati za poduzorke mladića i djevojaka prikazani su u Tablici 1.

UCLA skala usamljenosti (Verzija 3)

UCLA skala usamljenosti (Verzija 3) (Russell, 1996.) sadrži 20 čestica na koje se odgovara na ljestvici od četiri stupnja, pri čemu 1 znači "nikada", 2 "rijetko", 3 "ponekad", a 4 "uvijek". U istraživanju je uzet prijevod skale iz diplomskog rada Jerković (2005.). Zadatak učenika bio je odrediti koliko se često osjećaju kako je opisano u česticama (npr. "Koliko često osjećáš da ti nedostaje društvo drugih?"). Ukupan rezultat definira se kao jednostavna linearna kombinacija rezultata na svim česticama i mogući je raspon od 20 do 80. Obrnuto bodovanje treba primijeniti za devet čestica. Aritmetička sredina na našem uzorku iznosila je 38,11 (SD=8,122, raspon od 24 do 66). Rezultati za poduzorke mladića i djevojaka prikazani su u Tablici 1.

Pouzdanost unutarnje konzistencije, određena Cronbach-alfa koeficijentom, u prijašnjim je istraživanjima iznosila između 0,89 i 0,94 (Russell, 1996.). U istraživanju Jerković (2005.) Cronbach-alfa koeficijent iznosio je 0,90. U našem istraživanju Cronbach-alfa koeficijent iznosi 0,85 za cijeli uzorak, 0,83 za poduzorak mladića i 0,87 za poduzorak djevojaka.

Sociodemografski podaci

Učenici su odgovorili na pitanja kojima su traženi podaci o imenu i prezimenu, spolu, dobi, razredu i školi koju pohađaju.

Postupak

Dopuštenje za provedbu istraživanja dobiveno je od Etičkoga povjerenstva Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Nakon dopuštenja Etičkoga povjerenstva, suglasnost za provedbu istraživanja dali su ravnatelji škola. Sljedeći korak bio je odlazak u razredna odjeljenja i kratko objašnjenje cilja istraživanja djeci koja su roditeljima donijela molbu da sudjeluju u istraživanju, s Pristanakom na sudjelovanje djeteta u istraživanju. Roditeljima se u opisu istraživanja navelo da će identitet djeteta biti poznat samo istraživaču i da je u ispitivanjima vršnjačke popularnosti nužno neanonimno prikupljanje podataka. Pristanak je tražen na pasivan način, odnosno sutradan su djeca čiji roditelji nisu pristali na sudjelovanje u istraživanju donijela u školu potpisane obrasce za iskazivanje roditeljske suglasnosti, a djeca čiji su roditelji dopustili sudjelovanje u istraživanju nisu trebala obrasce za iskazivanje roditeljske suglasnosti vraćati u školu niti su ih roditelji trebali potpisati. Roditeljska suglasnost tražena je od 415 učenika iz 18 razrednih odjeljenja, a dobivena je za 290 učenika (odaziv 69,9%).

Istraživanje je provedeno u veljači 2012. godine i vodila ga je prva autorica ovoga rada. Primjena instrumenata odvijala se tijekom nastave ili na satu razredne zajednice, ovisno o dogovoru s nastavnicama u školi. Prije primjene instrumenata djeci je rečeno da je sudjelovanje u istraživanju dobrovoljno i da mogu odustati od istraživanja prije početka, ali i tijekom primjene instrumenata. Naglašeno je da nitko osim istraživača neće imati uvid u njihove odgovore i zajamčena je povjerljivost podataka. Provedba istraživanja bila je grupna i trajala je oko 30 minuta. Učenici koji nisu sudjelovali u istraživanju provodili su s nastavnicima koji su trebali održati taj nastavni sat aktivnosti koje su im oni organizirali. Uпитnici su primijenjeni kod svih učenika istim redoslijedom, počevši od pitanja o sociodemografskim podacima preko procjene popularnosti učenika u razredu do UCLA skale usamljenosti (Verzija 3). Kako učenici koji su procijenjeni manje popularnima ne bi imali negativne emocionalne posljedice, nakon ispunjavanja upitnika učenicima je napomenuto da ne komentiraju svoje odgovore.

REZULTATI

Deskriptivni pokazatelji

U Tablici 1 prikazana je deskriptivna statistika za varijable popularnost i usamljenost zasebno za mladiće i djevojke te rezultati provjere normaliteta distribucije Kolmogorov-Smirnovljevim testom.

↻ TABLICA 1
Aritmetičke sredine, standardne devijacije i značajnost odstupanja rezultata od normalne distribucije (Kolmogorov-Smirnovljev test) na mjerenim varijablama za poduzorke mladića (N=152) i djevojaka (N=138)

		Popularnost	Usamljenost
Mladići	M	3,21	36,83
	SD	0,825	7,535
	K-S-Z	0,533	0,910
Djevojke	M	3,00	39,52
	SD	0,870	8,505
	K-S-Z	0,628	1,285

Prema Kolmogorov-Smirnovljevom testu, distribucije varijabli popularnost i usamljenost ne odstupaju od normalne, pa ćemo u daljnjim analizama rabiti parametrijske testove.

Spolne razlike u popularnosti

Kako bismo ispitali spolne razlike u popularnosti te pridaju li mladići i djevojke veće procjene popularnosti vršnjacima istoga spola ili suprotnoga, proveli smo mješovitu analizu varijance. Spol procjenjivača bio je međugrupna varijabla, a spol procjenjivane osobe unutargrupna varijabla. U Tablici 2 pri-

kazane su aritmetičke sredine i standardne devijacije popularnosti mladića i djevojaka, ovisno o spolu procjenjivača, te rezultati mješovite analize varijance spol procjenjivača (2) x spol procjenjivane osobe (2) za procjene popularnosti.

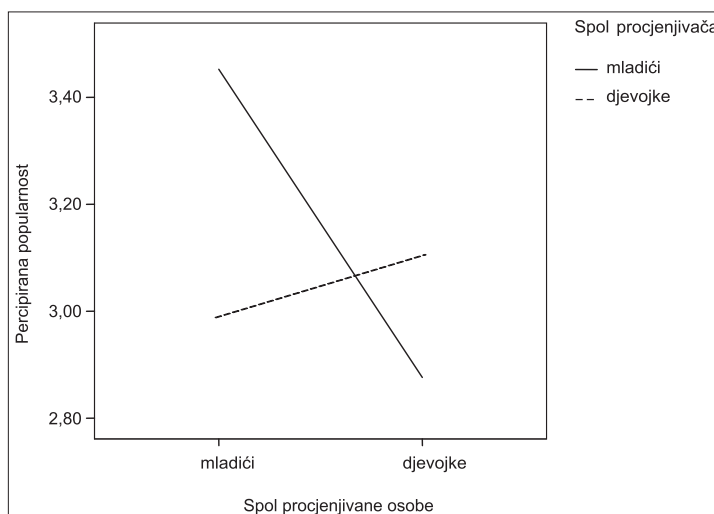
Spol procjenjivača	Spol procjenjivane osobe	M	SD
Mladići	Procjena popularnosti mladića	3,45	0,805
	Procjena popularnosti djevojaka	2,85	0,829
	Ukupna procjena popularnosti koju daju mladići	3,17	0,868
Djevojke	Procjena popularnosti mladića	2,97	0,963
	Procjena popularnosti djevojaka	3,14	1,039
	Ukupna procjena popularnosti koju daju djevojke	3,05	1,002
Rezultati mješovite analize varijance	Izvor varijabiliteta	F-omjer	
	Spol procjenjivača	4,689*	
	Spol procjenjivane osobe	5,811*	
	Spol procjenjivača x Spol procjenjivane osobe	94,184***	

* $p < 0,05$; *** $p < 0,001$

TABLICA 2
Aritmetičke sredine i standardne devijacije popularnosti mladića (N=152) i djevojaka (N=138) ovisno o spolu procjenjivača te rezultati mješovite analize varijance spol procjenjivača (2) x spol procjenjivane osobe (2) za procjene popularnosti

Rezultati pokazuju da je glavni efekt "spol procjenjivača" statistički značajan, odnosno da mladići daju veće procjene popularnosti nego djevojke ($F_{(1,288)}=4,689$; $p < 0,05$). Glavni efekt "spol procjenjivane osobe" također je statistički značajan ($F_{(1,288)}=5,811$; $p < 0,05$) i na temelju aritmetičkih sredina popularnosti prikazanih u Tablici 1 možemo zaključiti da su mladići procijenjeni popularnijima nego djevojke, što je suprotno našem očekivanju. Statistički značajnom pokazala se i interakcija spola procjenjivača i spola procjenjivane osobe ($F_{(1,288)}=94,184$; $p < 0,001$), što znači da se procjene popularnosti mladića i djevojaka razlikuju ovisno o spolu procjenjivača. Da bismo odredili između kojih aritmetičkih sredina postoji statistički značajna razlika, provedena je analiza jednostavnih učinaka. Pritom smo rabili Bonferronijev postupak radi smanjenja vjerojatnosti pogreške tipa 1. Analizom jednostavnih učinaka pokazalo se da mladići percipiraju druge mladiće popularnijima nego djevojke ($F_{(1,288)}=77,115$; $p < 0,001$), a da djevojke percipiraju druge djevojke popularnijima nego mladiće ($F_{(1,288)}=25,378$; $p < 0,001$). Time smo potvrdili hipotezu da mladići i djevojke procjenjuju popularnijima vršnjake istoga spola. Međutim, za djevojke nema razlike u procjeni popularnosti dobivenoj od mladića i djevojaka ($F_{(1,288)}=2,024$; $p > 0,05$), dok su mladići procijenjeni popularnijima od drugih mladića nego od djevojaka ($F_{(1,288)}=39,018$; $p < 0,001$). Interakcija između spola procjenjivača i spola procjenjivane osobe prikazana je na Slici 1.

➔ SLIKA 1
Popularnost mladića i
djevojaka ovisno o
spolu procjenjivača

Popularnost i usamljenost

Odnos između popularnosti i usamljenosti te moderacijsku ulogu spola u tom odnosu provjerili smo dvosmjernom analizom varijance sa spolom i popularnosti kao nezavisnim varijablama, a rezultatima na UCLA skali usamljenosti (Verzija 3) kao zavisnom varijablom. Kako bismo proveli analizu varijance, ukupni smo uzorak prema popularnosti podijelili u tri skupine. Oko 30% mladića i djevojaka koje su vršnjaci procijenili najmanje popularnima svrstali smo u kategoriju niskopopularnih. Kategorija visokopopularnih učenika sastojala se od oko 30% mladića i djevojaka koje su vršnjaci procijenili najpopularnijima, a preostalih 40% mladića i djevojaka svrstali smo u kategoriju srednjepopularnih učenika. Takvom kategorizacijom u konačnici je 25% mladića i 35,5% djevojaka svrstano u skupine niskopopularnih, 33,6% mladića i 26,1% djevojaka u skupine visokopopularnih, a 41,4% mladića i 38,4% djevojaka u skupine srednjepopularnih.

U Tablici 3 prikazane su aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata na UCLA skali usamljenosti (Verzija 3) s obzirom na spol učenika i popularnost te rezultat dvosmjerne analize varijance spol (2) x kategorizirana popularnost (3).

Dvosmjernom analizom varijance utvrđeni su statistički značajni glavni efekti spola ($F_{(1,288)}=7,075$; $p<0,01$) i kategorizirane popularnosti ($F_{(2,287)}=7,754$; $p<0,01$). Mladići i djevojke te učenici različite razine popularnosti ostvaruju različit rezultat na UCLA skali usamljenosti (Verzija 3). Iz aritmetičkih sredina vidi se da su djevojke usamljenije od mladića, što je suprotno postavljenoj hipotezi. Schefféovim testom analizirane su razlike između tri skupine popularnih učenika. Pokazalo se da su niskopopularni učenici, neovisno o spolu,

● TABLICA 3
Aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata na UCLA skali usamljenosti (Verzija 3) za mladiće i djevojke različite razine popularnosti te rezultati dvosmjerne analize varijance spol (2) x kategorizirana popularnost (3)

		M	SD
Mladići	Niskopopularni	40,03	7,433
	Srednjepopularni	36,87	7,861
	Visokopopularni	35,20	6,805
	Ukupno	36,83	7,535
Djevojke	Niskopopularne	43,06	9,509
	Srednjepopularne	38,38	8,584
	Visokopopularne	38,35	7,009
	Ukupno	39,52	8,505
Rezultati dvosmjerne analize varijance	Izvor varijabiliteta	F- omjer	
	Spol	7,075**	
	Kategorizirana popularnost	7,754**	
	Spol x kategorizirana popularnost	0,364	

** $p < 0,01$

RASPRAVA

usamljeniji od srednjepopularnih i visokopopularnih učenika, dok između srednjepopularnih i visokopopularnih učenika nema razlike u usamljenosti. Time smo potvrdili hipotezu da će mladići i djevojke niske percipirane popularnosti izvijestiti o najvećoj, a oni visoke percipirane popularnosti o najmanjoj usamljenosti. Hipotezu o spolu kao moderatoru između popularnosti i usamljenosti nismo potvrdili, jer se interakcija između spola i kategorizirane popularnosti nije pokazala statistički značajnom.

Provedeno istraživanje ispitalo je spolne razlike u percipiranoj popularnosti te odnos između popularnosti i usamljenosti. Dobiveni su rezultati djelomično u skladu s postavljenim hipotezama. Usprkos očekivanju da se mladići i djevojke neće razlikovati u popularnosti, dobiveno je da su mladići popularniji među svojim vršnjacima nego djevojke. Ovaj se nalaz može objasniti razlikama u procjenama popularnosti ovisno o spolu procjenjivača i procjenjivane osobe. Rezultati statističke obradbe pokazuju da mladići i djevojke daju veće procjene popularnosti vršnjacima istoga spola nego različitoga, pri čemu je takva spolna pristranost znatno izraženija među mladićima (Slika 1). Također, djevojke i mladići znatno se više razlikuju u svojim procjenama popularnosti mladića nego u procjenama popularnosti djevojaka. Stoga možemo zaključiti da su mladići na cijelom uzorku procijenjeni popularnijima od djevojaka, jer djevojke rade manje razlike u procjenama popularnosti mladića i djevojaka nego mladići, odnosno procjene koje daju mladići spolno su pristranije od procjena djevojaka. Manja spolna pristranost u procjenama popularnosti

od strane djevojaka u skladu je s rezultatima ranije provedenih istraživanja, koja su pokazala da su djevojke točnije u procjenama popularnosti nego mladići. Naime, procjene popularnosti vršnjaka koje donose djevojke u većoj se mjeri podudaraju s ukupnim procjenama popularnosti tih vršnjaka nego procjene popularnosti vršnjaka od strane mladića (LaFontana i Cillessen, 1999.).

Dobiveni obrasci rezultata potvrđuju i nalaze prijašnjih istraživanja o spolnoj segregaciji u ranoj adolescenciji i spolnim razlikama u socijalnoj percepciji (Suitor i sur., 2001.). Vršnjačke grupe najčešće uključuju vršnjake istoga spola i obilježava ih spolno stereotipna kultura (Berk, 2008.). Primjerice, mladići prakticiraju kompetitivne igre i formiraju velike grupe, dok su djevojke usmjerene prema međuzavisnosti te preferiraju manje i intimnije grupe. Zato su mladima aktivnosti grupe suprotnoga spola odbojne i ne žele se priključivati tim grupama. Formiranjem grupa kojih su članovi pretežito istoga spola i provodeći više vremena s vršnjacima istoga spola mladima je istaknutiji socijalni status vršnjaka istoga spola, dok je socijalni status vršnjaka suprotnoga spola manje uočljiv i podcijenjen. Međutim, djevojkama interakcije s mladićima postaju zanimljive i privlačne ranije nego mladićima interakcije s djevojkama. Pokušaje češće i otvorenije komunikacije od djevojaka mladići interpretiraju prijetećima zbog manje iskustava u emocionalnoj ekspresivnosti i slabijeg interesa za romantične veze u odnosu na djevojke iste dobi. Također, djevojke su osjetljivije na socijalne odnose i usmjerenije na socijalne usporedbe te svoj identitet definiraju na temelju intrapersonalnih i interpersonalnih elemenata, za razliku od identiteta mladića, koji se temelji na intrapersonalnim elementima (Suitor i sur., 2001.). Stoga će djevojke imati izoštrije načine percipiranja socijalnoga statusa vršnjaka istoga i suprotnog spola.

Istraživanjem smo proučavali i odnos između percipirane popularnosti i usamljenosti. Pretpostavili smo da će veća popularnost biti povezana s manjom usamljenosti, što je potvrđeno dobivenim rezultatima. Točnije, niskopopularni učenici bili su usamljeniji od srednjepopularnih i viskopopularnih. Međutim, između srednjepopularnih i viskopopularnih pojedinaca nije bilo razlike u razini usamljenosti. Ako usamljenost promatramo kao mogući ishod popularnosti, ovakav obrazac povezanosti sugerira kako za pojedinca nije nužno da bude viskopopularan da bi bio manje usamljen od niskopopularne osobe; dovoljno je da bude srednjepopularan, pa da se u razini usamljenosti ne razlikuje od viskopopularnih pojedinaca. Proučavajući odnos popularnosti i usamljenosti, korisno je uzeti u obzir i njihove korelate. Primjerice, usamljenost je povezana s nedostatkom socijalnih vještina, povla-

čenjem, izolacijom, manjom širinom socijalne mreže (Lacković-Grgin, 2008.), što je važno i za popularnost. Stoga je moguće da popularnost djeluje kao medijator između manje socijalne mreže ili socijalne nekompetentnosti i usamljenosti, odnosno da su lošije socijalne vještine povezane s niskom popularnosti, koja dovodi do veće usamljenosti. Navedenu medijacijsku ulogu popularnosti trebalo bi istražiti u idućim istraživanjima. Trebalo bi proučiti i recipročnost odnosa između popularnosti i usamljenosti. Naime, pokazalo se da je popularnost u recipročnom odnosu s odnosnom agresijom, socijalnom samoeфикасношћу, vodstvom i kooperativnoшћу (Puckett i sur., 2008.). Stoga se postavlja pitanje hoće li niža usamljenost povratno pojačati popularnost i kakva je uloga kvantitativnih korelata usamljenosti, poput širine socijalne mreže, i kvalitativnih, poput stupnja samootkrivanja u tom sustavu povratne sprege. Zanimljivo bi bilo istražiti i odnos između popularnosti te oblika usamljenosti. Moguće je da je popularnost u većoj mjeri povezana sa socijalnom usamljenosti nego s emocionalnom i s usamljenosti koja proizlazi iz prijateljskih veza nego obiteljskih, što bi trebalo provjeriti u idućim istraživanjima.

Što se tiče djelovanja spola kao moderatora između popularnosti i usamljenosti, nije se potvrdila pretpostavka da će veća popularnost biti povezanija s manjom usamljenosti kod djevojaka nego kod mladića. Dakle, smanjenje ili povećanje usamljenosti za pojedine razine popularnosti podjednako je za mladiće i za djevojke, odnosno položaj u društvu vršnjaka jednako je povezan s razinom usamljenosti i mladića i djevojaka.

Ovim istraživanjem ispitane su i spolne razlike u usamljenosti. Usprkos rezultatima prijašnjih istraživanja (npr. Medved i Keresteš, 2011.), koji su pokazali da mladići izvještavaju o izraženijoj usamljenosti nego djevojke kada se rabe mjerni instrumenti koji ne spominju riječ "usamljenost" u česticama, kao u našem istraživanju, pokazalo se da su djevojke usamljenije od mladića. To se može objasniti izraženijom introspektivnoшћу djevojaka nego mladića, većom usmjerenošću na socijalne odnose i spremnoшћу da izvještavaju o osjećaju usamljenosti (Lacković-Grgin, 2008.). Rezultati u skladu s navedenom pretpostavkom dobiveni su u istraživanju Čubela i Nekić (2002.) na hrvatskim srednjoškolcima u kojem je primijenjena skala SELSA (*The Social and Emotional Loneliness Scale for Adults*). Njezini su autori DiTomasso i Spinner. SELSA je pouzdana i valjana mjera usamljenosti sastavljena od tri podskale: usamljenost u obitelji, ljubavi i socijalna usamljenost. Čubela i Nekić (2002.) dobile su da na podskali socijalne usamljenosti djevojke percipiraju svoja prijateljstva prisnijima nego mladići te imaju izraženiju želju za intimnoшћу.

Dobivene rezultate trebamo promatrati u okviru metodoloških ograničenja provedenog istraživanja. Ispitivanje percipirane popularnosti provedeno je prosudbenom sociometrijskom tehnikom skalnih procjena, pri čemu su učenici koji su procjenjivani bili poredani abecednim redom. Budući da je broj učenika koji su sudjelovali u istraživanju iz pojedinih razrednih odjeljenja bio razmjerno malen (kretao se od 11 do 23), redosljed učenika na listi vjerojatno nije predstavljao sistematski faktor koji bi mogao narušiti unutarnju valjanost istraživanja. Kada bi popis s imenima bio duži i kada bi se primjenjivala tehnika nominacija, u sklopu koje učenici odabiru imena popularnih učenika, redosljed učenika mogao bi biti relevantan faktor, jer bi učenici češće odabirali imena s početka popisa nego s njegova kraja (Babad, 2001.). Iako u našem slučaju redosljed vjerojatno nije imao utjecaja, kao dodatnu kontrolu bilo bi korisno primijeniti rotirane liste, pri čemu bi imena učenika bila poredana slučajnim redosljedom. Nadalje, vodeći se argumentacijom Babada (2001.) kako, za razliku od afektivne sociometrije u kojoj je za određivanje popularnosti nužno kombinirati dimenzije sviđanja i nesviđanja, u definiranju percipirane popularnosti takvo kombiniranje dviju dimenzija nije nužno, ljestvica za procjenu popularnosti u našem istraživanju obuhvaćala je samo procjene popularnosti, ne i procjene nepopularnosti. Ipak, bilo bi korisno dodatno usporediti rezultate koji se dobivaju procjenom samo popularnosti i rezultate koji se dobivaju kao razlika između procjena popularnosti i nepopularnosti, čime bi se dobila cjelovitija slika percipirane popularnosti neke osobe. Osim na temelju Babadove preporuke, u našem istraživanju odlučili smo ne tražiti procjene nepopularnosti i iz etičkih razloga, nastojeći izbjeći negativne osjećaje koji se mogu pojaviti kod učenika kada se traže procjene nepopularnosti (Hayvren i Hymel, 1984.).

Provedenim istraživanjem dobili smo uvid u popularnost učenika iz perspektive njihovih vršnjaka iz razrednog odjeljenja. U ranoj adolescenciji učenici se nalaze u višim razredima osnovne škole i redovito komuniciraju s vršnjacima iz drugih razrednih odjeljenja, pa je moguće da svoj socijalni status izgrađuju na široj razini od razrednog odjeljenja i razreda. Stoga bi bilo korisno ispitati procjene popularnosti na razini svih razrednih odjeljenja, odnosno jedne generacije učenika, kako bismo izdvojili najpopularnije pojedince među popularnima. Za razredna odjeljenja odlučili smo se zato što unutar njih učenici provode najviše vremena, pa su procjenjivači na razini razrednog odjeljenja dobar izvor informacija. Jedan od problema na koji pritom nailazimo jest kombiniranje procjena popularnosti na razini razrednog odjeljenja i manjih skupina unutar njega. Točnije, s vremenom se unutar raz-

rednog odjeljenja stvaraju prijateljstva i skupine učenika koji zajedno provode najviše vremena. Moguće je da su članovi tih skupina ili prijatelji davali jedni drugima veće procjene popularnosti, što je moglo djelovati na ukupnu procjenu popularnosti, i rezultirati njezinim precjenjivanjem na razini cijeloga razrednog odjeljenja. Jednak problem postojao bi i prilikom ispitivanja popularnosti na razini svih razrednih odjeljenja.

Generalizaciju rezultata našeg istraživanja ograničuje prigodan uzorak učenika smještenih u dva grada u istom regionalnom dijelu Hrvatske. Bilo bi korisno provjeriti promjene odnosa između ispitivanih varijabli tijekom vremena, odnosno provesti longitudinalno istraživanje te kao dodatni izvor informacija primijeniti metodu opažanja za ispitivanje popularnosti.

Usprkos navedenim metodološkim ograničenjima i značajnom prostoru za metodološka poboljšanja, ovim istraživanjem dobiveni su relevantni i korisni rezultati o percipiranoj popularnosti u ranoj adolescenciji. Pokazalo se da mladići i djevojke procjenjuju vršnjake istoga spola popularnijima nego vršnjake suprotnoga spola. Takva spolna pristranost mnogo je izraženija u skupini mladića, zbog čega su u ukupnom uzorku mladići procijenjeni popularnijima nego djevojke. Niskopopularni učenici obaju spolova usamljeniji su nego srednjepopularni i visokopopularni, a između srednjepopularnih i visokopopularnih nema razlike u usamljenosti. Uz to su u našem uzorku djevojke bile usamljenije od mladića.

Zaključno možemo reći da je u istraživanju primijenjen nov način određivanja popularnosti, koji se temelji na izravnim procjenama popularnosti pojedinca u skupini vršnjaka. Rezultati ovog istraživanja proširili su dosadašnje spoznaje o popularnosti u ranoj adolescenciji i pružili važne smjernice za buduća istraživanja. Dobiveni nalazi mogu se primijeniti na raznim područjima rada s djecom i mladima ugrađivanjem u preventivne mjere koje mogu pridonijeti prevenciji emocionalnih i ponašajnih problema povezanih s poteškoćama u međuljudskim odnosima.

LITERATURA

Asher, S. R. i Paquette, J. A. (2003). Loneliness and peer relations in childhood. *Current Directions in Psychological Science*, 12(3), 75–78. doi:10.1111/1467-8721.01233

Babad, E. (2001). On the conception and measurement of popularity: More facts and some straight conclusions. *Social Psychology of Education*, 5(1), 3–29. doi:10.1023/A:1012780232587

Berk, L. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Cacioppo, J. T. i Hawkey, L. C. (2009). Loneliness. U M. R. Leary i R. H. Hoyle (Ur.), *Handbook of individual differences in social behavior* (str. 227–240). New York: Guilford.

Card, N. A., Hodges, E. V. E., Little, T. D. i Hawley, P. H. (2005). Gender effects in peer nominations for aggression and social status. *International Journal of Behavioral Development*, 29(2), 146–155. doi:10.1080/01650250444000414

Cillessen, A. H. N. i Mayeux, L. (2004). From censure to reinforcement: Developmental changes in the association between aggression and social status. *Child Development*, 75(1), 147–163. doi:10.1111/j.1467-8624.2004.00660.x

Closson, L. M. (2009). Status and gender differences in early adolescents' descriptions of popularity. *Social Development*, 18(2), 412–426. doi:10.1111/j.1467-9507.2008.00459.x

Ćubela, V. i Nekić, M. (2002). Usamljenost srednjoškolaca u domenama prijateljskih, obiteljskih i ljubavnih odnosa: Prilog validaciji upitnika SELSA. *RADOVI – Razdio filozofije, psihologije, sociologije i pedagogije*, 41(18), 69–94.

de Bruyn, E. H. i van den Boom, D. C. (2005). Interpersonal behavior, peer popularity, and self-esteem in early adolescence. *Social Development*, 14(4), 555–573. doi:10.1111/j.1467-9507.2005.00317.x

Dijkstra, J. K., Cillessen, A. H. N., Lindenberg, S. i Veenstra, R. (2010). Basking in reflected glory and its limits: Why adolescents hang out with popular peers. *Journal of Research on Adolescence*, 20(4), 942–958. doi:10.1111/j.1532-7795.2010.00671.x

DiTommaso, E. i Spinner, B. (1997). Social and emotional loneliness: A re-examination of Weiss' typology of loneliness. *Personality and Individual Differences*, 22(3), 417–427. doi:10.1016/S0191-8869(96)00204-8

Eder, D. (1985). The cycle of popularity: Interpersonal relations among female adolescents. *Sociology of Education*, 58(3), 154–165. doi:10.2307/2112416

Hayvren, M. i Hymel, S. (1984). Ethical issues in sociometric testing: Impact of sociometric measures on interaction behavior. *Developmental Psychology*, 20(5), 844–849. doi:10.1037//0012-1649.20.5.844

Heinrich, L. M. i Gullone, E. (2006). The clinical significance of loneliness: A literature review. *Clinical Psychology Review*, 26(6), 695–718. doi:10.1016/j.cpr.2006.04.002

Keresteš, G., Brković, I. i Kuterovac Jagodić, G. (2010). Mjerenje pubertalnoga sazrijevanja u istraživanjima razvoja adolescenata. *Društvena istraživanja*, 19(6), 933–951.

Košir, K. i Pečjak, S. (2005). Sociometry as a method for investigating peer relationships: What does it actually measure? *Educational Research*, 47(1), 127–144. doi:10.1080/0013188042000337604

Jerković, V. (2005). *Privrženost i psihološka prilagodba studenata*. (Neobjavljeni diplomski rad). Zagreb, Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Lacković-Grgin, K. (2006). *Psihologija adolescencije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Lacković-Grgin, K. (2008). *Usamljenost. Fenomenologija, teorije i istraživanja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Lacković-Grgin, K., Penezić, Z. i Nekić, M. (2002). Kratka verzija UCLA skale usamljenosti. U K. Lacković-Grgin, A. Proroković, V. Čubela i Z. Penezić (Ur.), *Zbirka psihologijskih skala i upitnika* (str. 77-78). Zadar: Filozofski fakultet.

LaFontana, K. M. i Cillessen, A. H. N. (1999). Children's interpersonal perceptions as a function of sociometric and peer-perceived popularity. *The Journal of Genetic Psychology*, 160(2), 225-242. doi:10.1080/00221329909595394

Lansford, J. E., Killeya-Jones, L. A., Miller, S. i Costanzo, P. R. (2009). Early adolescents' social standing in peer groups: Behavioral correlates of stability and change. *Journal of Youth and Adolescence*, 38(8), 1084-1095. doi:10.1007/s10964-009-9410-3

Lasgaard, M., Goossens L., Holm Bramsen, R., Trillingsgaard, T. i Elklit, A. (2011). Different sources of loneliness are associated with different forms of psychopathology in adolescence. *Journal of Research in Personality*, 45(2), 233-237. doi:10.1016/j.jrp.2010.12.005

Lease, A. M., Musgrove, K. T. i Axelrod, J. L. (2002). Dimensions of social status in preadolescent peer groups: Likability, perceived popularity, and social dominance. *Social Development*, 11(4), 508-533. doi:10.1111/1467-9507.00213

Maassen, G. H., van Boxtel, H. W. i Goossens, F. A. (2005). Reliability of nominations and two-dimensional rating scale methods for sociometric status determination. *Applied Developmental Psychology*, 26(1), 51-68. doi:10.1016/j.appdev.2004.10.005

Mayeux, L. (2011). Effects of popularity and gender on peers' perceptions of prosocial, antisocial, and jealousy-eliciting behaviors. *Merrill-Palmer Quarterly*, 57(4), 349-374. doi:10.1353/mpq.2011.0020

Medved, A. i Keresteš, G. (2011). Usamljenost u ranoj adolescenciji: spolne i dobne razlike te povezanost sa socijalnim odnosima. *Društvena istraživanja*, 20(2), 457-478.

Nekić, M. (2006). *Socijalna i emocionalna usamljenost u adolescenciji: uloga osobina ličnosti, privrženosti, socijalnih zaliha i socijalnih strategija*. Magistarski rad, Zagreb, Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Peplau, L. A. i Perlman, D. (1982). *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy*. New York: John Wiley and Sons.

Poulin, F. i Dishion, T. J. (2008). Methodological issues in the use of peer sociometric nominations with middle school youth. *Social Development*, 17(4), 908-921. doi:10.1111/j.1467-9507.2008.00473.x

Puckett, M. B., Wargo Aikins, A. i Cillessen, A. H. N. (2008). Moderators of the association between relational aggression and perceived popularity. *Aggressive Behavior*, 34(6), 563-576. doi:10.1002/ab.20280

Russell, D. (1996). The UCLA loneliness scale (Version 3): Reliability, validity, and factor structure. *Journal of Personality Assessment*, 66(1), 20-40. doi:10.1207/s15327752jpa6601_2

Suitor, J. J., Minyard, S. A. i Carter, R. S. (2001). "Did you see what I saw?": Gender differences in perceptions of avenues to prestige among

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 21 (2012),
BR. 4 (118),
STR. 949-968

PUTAREK, V., KERESTEŠ, G.:
TKO JE POPULARAN...

adolescents. *Sociological Inquiry*, 71(4), 437–454. doi:10.1111/j.1475-682X.2001.tb01125.x

Teunissen, H. A., Adelman, C. B., Prinstein, M. J., Spijkerman, R., Poelen, E. A. P., Engels, R. C. M. E. i Scholte, R. H. J. (2011). The interaction between pubertal timing and peer popularity for boys and girls: An integration of biological and interpersonal perspectives on adolescent depression. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 39(3), 413–423. doi:10.1007/s10802-010-9467-1

Weiss, R. S. (1973). *Loneliness: The experience of emotional and social isolation*. Cambridge, MA: MIT Press.

Who is Popular in Early Adolescence? The Relationship between Perceived Popularity and Gender and Loneliness

Vanja PUTAREK, Gordana KERESTEŠ
Faculty of Humanities and Social Sciences, Zagreb

Adolescence is a developmental period of heightened importance of the individual's position within a group of peers, traditionally measured by affective sociometry. Recently, researchers have emphasized the necessity of distinguishing popularity defined by affective sociometry from perceived popularity measured by judgmental sociometry in which group members give the direct estimation of popularity of other group members. While numerous studies about the predictors and correlates of classical sociometric popularity exist, factors associated with perceived popularity are poorly explored. The aim of this study was to examine the relationship between perceived popularity and gender of both the assessor and the assessed person as well as loneliness in early adolescence. The participants were 290 elementary school pupils from the sixth and seventh grades. Data were collected by the Sociometric Questionnaire of Perceived Popularity and UCLA Loneliness Scale (Version 3). The study showed that boys perceived other boys as more popular than girls, whereas girls perceived other girls as more popular than boys. This gender bias was more pronounced among boys. Low popular students of both genders were more lonely than average and high popular students, while differences in loneliness between average and high popular students were not found. Gender did not moderate the relationship of perceived popularity and loneliness. The obtained results can help in the prevention of emotional and behavioral problems related to difficulties in interpersonal relationships.

Keywords: perceived popularity, early adolescence, gender differences, loneliness